

**СПЕЦІАЛЬНА МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА
МАГІСТРАНТІВ ХІМІЇ ДО РОБОТИ В УМОВАХ
ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ**

Гладюк М. М.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: gladjuk@chem-bio.com.ua

Проблема диференціації навчання завжди приваблювала увагу педагогів, психологів та методистів. На початку 90-х років минулого століття інтерес до диференціації навчання особливо загострився, що було пов'язано з соціальними та економічними перетвореннями, що відбувались в суспільстві. Усвідомлення значущості кожної особистості потребувало змін в організації освіти. Саме диференціація навчання розглядалась як альтернатива усталеному на той час підходу до уніфікованого навчання учнів і покликана була задовольнити пізнавальні потреби учнів, розкрити їх задатки та можливості, адаптувати навчальний процес до психологічних особливостей учнів, сприяти їх творчому саморозвитку. В наш час реформа шкільної освіти продовжується в напрямку посилення диференціації та організації профільного навчання на старшому ступені школи.

Вже сьогодні принцип диференціації навчання реалізується в шкільній практиці в самих різноманітних формах. Найбільш поширені форми диференційованого навчання обговорюються в роботах Є.Я. Аршанського [1], І.М. Осмоловської [3], Н.С.Пуришевої [4] та інших.

Розрізняють два основних види диференціації навчання – внутрішню та зовнішню. Внутрішня диференціація може здійснюватись як в традиційній формі з врахуванням індивідуальних особливостей учнів, так і в формі рівневої диференціації на основі планування результатів навчання. Рівнева диференціація передбачає таку організацію навчання, в результаті якої учні, навчаючись за єдиною програмою, маю право і можливість засвоювати її на різних запланованих рівнях, однак, не нижче рівня обов'язкових вимог.

Зовнішня диференціація передбачає створення з

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

врахування певних чинників (інтереси, нахили, досягнуті результати, вибір майбутньої професії) відносно стабільних груп, для яких передбачається різний зміст освіти і, відповідно, до учнів груп ставляться неоднакові вимоги. Навчання може здійснюватись в рамках селективної (жорсткої), або елективної (гнучкої) системи. В першому випадку в якості структурно-організаційних форм виступають профільні класи і класи з поглибленим вивченням предмета, в другому – організаційну основу навчання становить вільний вибір навчальних предметів, факультативні курси, курси за вибором та позакласна робота [5].

На сучасному етапі реформування вищої педагогічної освіти в Україні проблема підготовки майбутніх вчителів для 11-річної школи, зокрема для профільних класів, є особливо актуальною. Перед викладачами закладів вищої освіти стоїть завдання розробки такої технології професійної підготовки вчителя хімії, яка за допомогою дидактичних форм, методів і засобів моделювала б, предметний і соціальний зміст майбутньої діяльності педагога. Модель підготовки магістра (вчителя хімії профільної школи) передбачає глибокий взаємозв'язок між складовими компонентами – змістовим, організаційно-процесуальним, оціночно-результативним та іншими.

Підготовка майбутнього вчителя хімії має враховувати й те, що хімія як самостійний навчальний предмет буде вивчатися лише в класах природничо-математичного профілю, для інших профілів хімія як окремий навчальний предмет не виділяється, а включається в інтегрований курс "Природознавство".

Аналіз літератури та стану шкільної практики засвідчує, що адаптуючи хімічний зміст до різних профілів навчання, слід виокремлювати в ньому два компоненти: інваріантне ядро і варіативну складову [1]. Інваріантне ядро змісту включає основні хімічні поняття, закони, теорії, факти і методи дослідження, що використовуються в хімії. Варіативний компонент змісту освіти повинен враховувати специфіку профілю, встановлювати та ілюструвати взаємозв'язки хімічного змісту зі змістом профільних дисциплін.

Аналіз змісту хімічної підготовки учнів в рамках різних профілів навчання виявив відносну єдність варіативних компонентів змісту хімічної освіти, до яких відносяться біологічний, фізичний, математичний, гуманітарний та

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

економічний компоненти. Дані компоненти визначають напрямок спеціальної методичної підготовки вчителя хімії до роботи в різнопрофільних класах.

Спеціальна методична підготовка магістрантів в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка до роботи в різних профілів класах здійснюється на основі відповідного методичного курсу "Методика навчання хімічних дисциплін". Даний курс продовжує методичну підготовку вчителя хімії і базується на знаннях та вміннях, отриманих студентами в процесі вивчення курсу методики навчання хімії, а також під час вивчення предметів психолого-педагогічного циклу, хімічних та біологічних дисциплін, вузівського курсу фізики та математики, предметів соціально-гуманітарного циклу.

Навчання реалізується через різні організаційні форми роботи з магістрантами – лекції, семінари, практикум (основні форми) і самостійну роботу, консультації (допоміжні форми).

Спеціально-методичний модуль включає вимоги до вчителя хімії, що працює в класах різних профілів. Цей блок ґрунтується на знаннях та вміннях студентів з методики навчання хімії. Структурні компоненти модуля визначають системи спеціально-методичних знань та вмінь, необхідних майбутньому вчителю хімії під час роботи в класах різного профілю.

Система спеціально-методичних знань озброює майбутніх вчителів хімії знаннями, які розкривають:

- сутність, мету та завдання навчання хімії в класах різного профілю;
- психофізіологічні особливості учнів класів різних профілів та підходи до індивідуального навчання хімії на їх основі;
- специфіку змісту курсу хімії для класів різних профілів;
- оптимальні форми, методи та методичні прийоми і засоби навчання хімії в класах різних профілів;
- особливості проведення уроків хімії в різнопрофільних класах;
- можливості постановки хімічного експерименту в класах різних профілів та вимоги до нього;
- елементи і можливості пошуково-дослідницької роботи вчителя хімії в процесі роботи в класах різних профілів.

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

Система спеціально-методичних умінь, якими повинні володіти вчителі хімії, включає вміння:

- визначати психофізіологічні особливості учнів класів різного профілю і їх пізнавальні інтереси шляхом тестування;
- здійснювати відбір змісту за темами шкільного курсу хімії з врахуванням специфіки профілю навчання;
- відбирати та застосовувати найбільш ефективні форми та методи навчання хімії і контролю його результатів з врахуванням особливостей пізнавальних процесів учнів даного профілю;
- здійснювати тематичне планування, розробляти і проводити уроки хімії в класах різних профілів;
- складати хімічні задачі з врахуванням профілю класу;
- добирати досліди для хімічного експерименту, проводити та коментувати їх з врахуванням специфіки класу;
- проводити педагогічне дослідження своєї роботи в класах різного профілю.

Зазначені підходи до підготовки спеціаліста-вчителя хімії, підготовленого до роботи в класах різних профілів, може бути орієнтиром для викладача та магістрантів під час організації їх спеціальної методичної підготовки до навчання хімії в класах різних профілів.

Список літератури

1. Аршанский Е.Я. Обучение химии в разнопрофильных классах: Учебное пособие. М.: Центрхимпресс. 2004. 128 с.
2. Монахов В.М., Орлов В.А., Фирсов В.В. Дифференцированное обучение в средней школе. *Советская педагогика*. 1990. №8. С.42-47.
3. Осмоловская И.М. Как организовать дифференцированное обучение. М.: Сентябрь, 2002. 160 с.
4. Пурьшева Н.С. Методические основы дифференцированного обучения физике в средней школе. – Дисс... докт.пед.наук. М.: 1995. 590 с.
5. Концепція профільного навчання в старшій школі // [Електронний ресурс]: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4827